

Hera Lind

Prošla jsem peklem

Pravdivý příběh o týrání, lásce a zradě

KIO KAN

edice
KLOKAN

Copyright © 2012 by Diana Verlag,
a division of Penguin Random House
Verlagsgruppe GmbH, München, Germany.
Translation © Pavel Dufek, 2024
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z německého originálu GEFANGEN IN AFRIKA
vydaného v roce 2012
nakladatelstvím Diana Verlag, München,
in der Verlagsgruppe Random House GmbH,
přeložil Pavel Dufek
Redakční úprava Lukáš Foldyna
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2024
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7695-243-0

Z rozhovoru s Herou Lindovou

Gerti Brunsová vyrůstá za druhé světové války a je typickou představitelkou oné doby: navzdory velkému strádání se snaží prosadit. Proč se zamiluje do chvástala Lea Wolfa, přestože se k ní chová špatně?

On se k ní ze začátku chová hezky a jí se plní pohádkový sen: jako vážená žena bankéřova žije v blahobytu. Až když ji zláká do Afriky, kde má dávno druhou rodinu, ukazuje svou pravou tvář: jde mu jen o syny, kdežto ji nechává bez prostředků a dokladů!

Sen o Africe se Gerti mění v noční můru a z působivého vyprávění vyplývá, v jak bezvýchodné situaci se s dětmi ocitá. Jak se vám takhle podařilo vcítit do hrdinčiných pocitů?

Na jedné straně musím paní Gerti Brunsové složit velkou poklonu. Odvedla totiž skvělou přípravnou práci, když mi popsala své zážitky, pocity, strach, starosti a naděje. Na druhé straně jsem vybavena ohromnou fantazií, která mi umožňuje, abych si situaci dokázala přesně představit. Během psaní se mi v hlavě rodí detailní obrazy krajiny, vůně, zvuky, barvy. Rozvíjejí se dialogy, postavy se probouzejí k životu. Jestliže protagonistka nakonec řekne: „Ano, přesně tak to bylo,“ jsem šťastná.

Rány osudu jsou v životě nevyhnutelné. Posilují člověka v každém případě?

Jsou pro něj výzvou, a když si po počátečním šoku plivne do dlaní a umíní si, že bude situaci vzdorovat, může se překonat.

Každá matka pozná, že dokáže vyvinout sílu, o níž neměla tušení. Držet v ruce knihu, která vychází z jejího životopisu, musí být pro Gerti Brunsovou nejkrásnější odměna za statečnost. Mám z toho velikánskou radost.

Předmluva

Tato kniha si nedělá nárok na autentičnost. Částečně sice vychází z opravdových událostí a pojednává o typizovaných osobách, jež mohly tak nějak existovat, ale umělecky je ztvárňuje, přizpůsobuje a zpracovává ve prospěch celku a osobní zážitky postav objektivizuje.

Díky tomu se vyprávění v zájmu čtenářů nezvrhává v reportážní popis skutečných lidí a událostí, ale na pozadí realistické roviny se rozprostírá druhá rovina a autorka si pohrává s křížením pravdy s fikcí. Hranice mezi nimi nechává vědomě splývat.

Berndovi a Thomasovi

1

Vedle byla postel čerstvě povlečená. Slyšela jsem, jak šustí naškrobené prostěradlo, když ho uhlazovaly zkušené ženské ruce. Zvědavě jsem pošilhávala za roh: hbité, zběhlé prsty ho napínaly kolem matrace.

„Tak co, paní Wolfová, nechcete mi pomoci?“

Milá domovnice Ursula se po mně čtverácky ohlédla.

„Ano, ráda.“ Nenápadně jsem zasunula krabičku cigaret do kapsy u kalhot a natáhla ruce.

„Ale jděte!“ Ursula se usmála jako měsíček. „Jste tu přeci na zotavení, a ne na práci!“

„Ta troška povlíkání...“ Ucítila jsem, jak se červenám, že jsem jí naletěla.

„Paní Wolfíková, paní Wolfíková!“ Dala si ruce v bok a káravě kroutila hlavou. „Jste tady už dva týdny, a přibrala jste nanejvýš půl kila. Jestli vás tu nechám pracovat, primář mi utrhne hlavu!“

Proti urostlé správce jsem si připadala malá a drobná. Vážila nejméně dvakrát tolik co já.

„Kdo... ehm... totiž... která nová pacientka sem přijde?“ Nedočkavě jsem zapátrala po štítku se jménem.

„Nemám ponětí,“ odpověděla Ursula a energicky natřásala polštáře. „Já jsem tady jenom na hrubou práci. To je spíš otázka pro vaše cvokaře.“

„J. Brunsová,“ přečetla jsem si. Do dnešního rána zde pobývala Lilli Jacobová, veselá tmavovláská v mém věku, se kterou jsem si užívala příjemnou zábavu. Třebaže nám táhlo na padesát, cítily jsme se jako v dívčím internátu, když jsme večer po zhasnutí světla kolikrát ještě proklouzly do

kuřárny a v županech proklábosily půlku noci. Tady v rehabilitačním středisku dávali do kupy znavené válečníky, jako když hodíte ryby uvázlé na mēlčinu zpět do vody, a utěšovali raněné duše. Mou lázeňskou přítelkyni Lilli propustili teprve před hodinou coby „zdravou osobu s normální váhou“. Pochopitelně jsme si slíbily, že zůstaneme v kontaktu, přesto se mě hned zmocnila zvláštní prázdnota a touha nebýt sama, ale ve dvou. Teď jsem tam stála samotinká jako kůl v plotě a před sebou měla ještě alespoň osm týdnů léčení. Venku bylo chladno a pošmourno, v hustém jedlovém lese se neozdobené vánoční stromky udatně kývaly v prosincovém větru. Tentokrát mě Vánoce nečekaly ve společnosti synů, což mi málem utrhlo srdce. Profesor Lenz mi potvrdil syndrom vyčerpání, doprovázený podvýživou, nespavostí, záchvaty paniky a nervózním neklidem. Psal se rok 1987, v osmačtyřiceti letech jsem byla v podstatě v polovině života, avšak tělesně a duševně již zcela na konci. Pohled mi bloudil po prázdném pokoji, klouzal po vysmýčené holé podlaze, umývadle beze stop lidské přítomnosti, po skříni s pěti dřevěnými ramínky, na kterých dosud neviselo oblečení, a po nočních stolcích, na nichž neležely škváry s oslíma ušima. S Lilli jsme si je vypůjčily a v zimní zahradě lázeňské kliniky jsme si často navzájem předčítaly oblíbené pasáže. Jedna druhé jsme se svěřovaly s obavami a starostmi a nakonec jsme se zpravidla zasmály. Znaly jsme všechna svá tajemství a náramně se spřátelily. Doufala jsem, že „J. Brunsová“ nebude zakysle moralizující stará panna se žaludeční neurózou, která mrzutě trvá na polední pauze a po večerech rozčileně buší na zeď, když si pustím oblíbenou hudbu. Za čtyři týdny, co jsem tady strávila, jsem poprvé po dlouhé době pocítila lehkost a rozpustilost a jakési svrbění, jako by pro mě život měl přece jen přichystáno nějaké pěkné překvapení.

Ať je „J. Brunsová“ kdokoli, snad si spolu užijeme spoustu legrace.

2

Zrovna když jsem se v létě 1939 narodila, vypukla druhá světová válka. Rodiče měli nevzhledný domek v předposlední zemědělské usedlosti kousek před kamenolomem v zapomenutém údolí ve Schwarzwaldu. Postavil ho dědeček. Měřil padesát pět metrů čtverečních, chyběla v něm tekoucí voda a klikatá obytná kuchyň byla tak malá, že jsem se nevešla ke stolu a musela sedávat na bedně pod schody. Po úzkých strmých schůdcích se lezlo do dvou kamrlíků v patře. Tam přebývala teta, otcova sestra, stará panna. Nebyla k ničemu a jenom nám dělala ostudu. My děti jsme s ní nesměly mluvit, a pokud jsme zákaz tajně porušily, dostaly jsme výprask.

Ta chudá obec se jmenovala Glatten a ležela u říčky Glatt, která protékala naší samotou, někdy šplouchala a jindy šuměla. Ve vsi žilo osm set padesát obyvatel, kteří tak tak živořili. V létě v zimě dřeli, neohlíželi se vpravo vlevo. Neměli na vybranou: buďto přežít, nebo zemřít hladu. Dnes si člověk vůbec neumí představit, v jaké chudobě a chladu jsem vyrůstala. A tím nemyslím jen mráz mezi vlhkými zdmi našich nevytápěných komůrek, ale i citový chlad, nářezy, hlad a strach z vlastních rodičů. Moje dětská postýlka stála v jejich ponuré ložnici, v níž se k sobě už netulili. Věčně se hádali a křičeli na sebe, otec matku někdy bil, mřížové tyče vrhaly na šedivé stěny zlověstné stíny a venku kvílela vichřice.

Dědeček, prostý cestář, po první světové válce nanosil všechny použitelné kameny a trámy a pomocí hlíny a slámy zfušoval můj rodný dům. Studené kamenné podlahy vysypal pískem. Až když se otec oženil, položil ve skrovných

místnostech linoleum a dlaždice. Vždycky se urputně bránil zavedení elektrické přípojky. Tvrdil, že je moc drahá, ale nakonec ho zaměstnankyně elektrárny přece jen přemluvila: „Gottliebe, jinak budete žít jako ve středověku! Tvá Karoline by určitě žehlila radši elektrickou žehličkou než tou naplněnou žhavými uhlíky. Koukni, už zase máš na košili černý flek!“

Otec si vztekle strhl z krku propocený límec, který byl samá záplata, a mrštil jím po matce. Ta byla ještě ráda, že od něj neschytala pohlavky.

Kolikrát uhlíky na poslední chvíli ušpinily pracně vypranou košili, ručně naškrobený límec nebo studené a jako prkno tuhé prostěradlo, potom co celý den viselo a sušilo se ve světnici! Nato matka ronila hořké slzy a musela s těžkou manuální prací začít od začátku. Prát prádlo znamenalo odtáhnout je v neckách nebo ranci do prádlny ve vesnici a drhnout ho na dřevěném bubnu, až z toho prsty bolely, kůže rozpraskala nebo na ní naskákaly puchýře, jakmile ji opařila horká voda, či naopak zfialověla při oplachování ledovou vodou, a pak je vléct mokré čtyři kilometry k nám do údolí a rozvěsit v mrňavé obytné světnici. Sotva jsme se sestra a já naučily chodit, už jsme musely do prádlny cupit s matkou. Vzpomínám, jak jsme ve třech táhly káru se špinavým prádlem do vsi. Proleželá prostěradla svázaná do uzlu vypadala jako tlustí lední medvědi s ušima. Trůnila si na ručním vozíku, směla se vézt, kdežto já musela řapat bosá vedle něj. Ze všeho nejdřív bylo nutno roztopit velký kotel na vyvařování prádla. Cestou tam jsme nasbíraly tolik dříví na otop, kolik jsme v malé náruči unesly. Matka je naházela dovnitř kamnovými dvířky a prohrabávala pohrabáčem, dokud pod kotlem konečně nezačaly šlehat plameny. Mezitím se muselo flekaté, silně znečištěné prádlo namočit. Líně se povalovalo ve studené kalné vodě a potom drhlo na velkém prkně jádrovým mýdlem. Matka neměla jemné ruce s pečlivě pěstěnými prsty a vonící krémem na ruce, mateřskou

láskou, vřelostí a útěchou. Měla je kostnaté, mozolnaté a se zažranou špínou. Používala je pouze k lopotě a bití. Dvě marky potřebné na práci prostředek u sebe často nemívala. To jsme se pak snažily prát studeným popelem, což bylo riskantní, protože se prádlo často spíš umazalo ještě víc, než vyčistilo. V takových případech uhodila matčina ruka ještě rychleji než jindy, a proto jsme si dávaly pozor, abychom ji nerozhněvaly.

Jakmile se voda v kotli vařila, házely jsme do něj prádlo pomocí dlouhých tyčí. Dodnes mě v nose štípe čpavý zápach mýdlového louhu. Matka nosila tmavomodrou halenu se šeríkově modrými květy, a jak vši silou míchala prádlo v kádi s vařící vodou dřevěnou vařekou neboli kopistí, na čele jí vyvstával pot a jeho pach se mísil se zápachem louhu. Stěny prádelny byly vlhké, okna zamlžená, a tak jsme bývaly v horké páře brzy promočené skrz naskrz. Vyprané prádlo jsme lovily z vroucí vody jako velrybáři dlouhými tyčemi, spouštěly ho do připravené zinkové vany se studenou vodou a co nejvíc ho máchaly, aby se odplavil mýdlový luh. Potom jsme těžké mokré prádlo spojenými silami zvedaly do ždímačky. My, děti, jsme pak otáčely pákou, zatímco matka na opačné straně točila v protisměru. Jak jsme usilovně tlačily, sestře Sieglinde nabíhaly na spáncích modré žilky. Když jsme z prádla vyždímaly poslední kapku, začaly jsme ho vytahovat. Matka stála na jedné straně prostěradla a my na druhé. Ručičkama jsme pevně svíraly cípy a tahaly, dokud matka nebyla spokojená. Nato jsme ho skládaly. Popošly jsme pár kroků k sobě, ona převzala naše cípy, my jsme se honem sehnuly a uchopily prostěradlo za okraj, aby necouralo po špinavé a mokré hliněné podlaze. Potom se postup opakoval, až nakonec leželo všechno prádlo složené na hromadě. Odnesly jsme ho ke káře a táhly kilometry po lesní cestě nazpátek k našemu domečku. Tam jsme je rozprostřely po světlici nebo za příznivého počasí pověsily na bidlo před stavením. A běda, když jsme někdy něco

upustily! Nebo když vítr sfoukl některý kus prádla z bidla na zem. Běda, když něco spadlo na jílovitou půdu! To jsme pak dostaly na holý zadek klepačkou na koberce, která na nás byla neustále připravena na očích a na dosah ruky.

Pozdě večer jsme při světle kuchyňské lampy, kterou jsme měli teprve krátce, prádlo látaly. Nejhorší bylo štu-povat ponožky s velkými dírami. Běda, když se našim ne-ohrabaným ručkám nepovedlo vytvořit na štu-povacím hříbku požadovaný vzorek a na patě pak překážel uzlík! Vždyť otec musel v takových ponožkách pracovat dvanáct hodin v kuse. Takže pokud jsme látání zpackaly, od mámy jsme dostaly pořádné záhlavce do týla a šíje. Jestliže se nám při náročné práci zavřely oči, probudila nás stejně drsným způsobem.

Matka byla životem zklamaná. Porod obou dcer pro ni byl peklo, pokaždé jí div neroztrhl břicho. Ještě si vzpomínám na příhodu, kdy jsem ráno stála za mřížemi postýlky, ožužlá-vala mokrý cumel a koukala, jak se jí ve vytahaném bříše neudržely vnitřní orgány a ona si ho pevně stáhla úzkými škrábavými obvazy, tvář zkřivenou bolestí a sebeopovrže-ním. Jako batole jsem ještě neuměla vyjadřovat své potřeby. Vlastně jsem žádné nároky neměla. Být na světě zname-nalo lopotit se, hladovět, trpět a to všechno trpělivě snášet a nereptat. Nejlépe na sebe nijak neupozorňovat.

Mé narození představovalo pro otce druhé největší zkla-mání: zase jen holka! A ke všemu mrňavý, tmavooký, vyzáblý červíček pokrytý černými vlásky a chloupky! Tvor, jakým se prostý dělník ani nemůže pochlubit. Byli jsme chu-dáci, kteří žili z ruky do úst. Z údolí, kam se uchýlili lidé vyobcovaní z kolonie dělníků z kamenolomu.

Otec, Gottlieb Franz, byl nejmladší ze šestnácti dětí. Sou-rozenci ho brali jako nadbytečného strážníka. Dokud se krmil mateřským mlékem, bylo jim to vcelku jedno, ale sotva povyrosl natolik, že s nimi usedal za stůl, schová-vali mu dřevěnou lžici. Celé dny nedostával najíst. Jednou ho rodiče pohřešovali, a tak ostatním capartům nakázali

jedenapůlletého brášku hledat. Našli ho na slámě v koutě seníku vysušeného a bezvládného. Považovali ho za mrtvého, on se však probudil, a proto ho odnesli ke stolu a nakrmili. Než nabral síly, hladověli místo něj pro změnu sourozenci.

Doměk, který jeho otec sflikoval, nakonec zdědil on, ale všech patnáct sourozenců musel vyplatit. V místní továrně na žiletky vydělával šest feniků za hodinu. I matka se měla až do narození Sieglinde, mé sestry o čtyři roky starší, co ohánět, aby splatila dluhy vůči švagrům. Porodem se zbavila práce ve fabrice a předaččiných opovržlivých pohledů, zato ji stihl jiný, podstatně tvrdší osud: úděl matky, která své děti nemůže milovat, živit a dopřát jim šťastný domov. Jistě mě a Sieglinde svým způsobem měla ráda, jenomže nám to nemohla dávat najevo jinak než tu a tam utrápeným úsměvem. Jinak mívala hřbet ještě ohnutější a tvářila se odmítavěji a nepřístupněji než dřív, a to jak na nás děti, tak na svého muže.

Aby si rodiče zajistili obživu, vybudovali si malou hospodářskou usedlost, kterou museli obhospodařovat vedle práce v továrně a domácnosti.

Ve stodole a chlévě pod jednou střechou s námi přebývala kráva, dvě kozy, osm slepic, jeden kohout a prase. Samá tlama a zobák, které se krmily tím, co jsme si my utrhlí od pusy. Za války i v letech po ní jsme hladověli, protože to jinak prostě nešlo. Trýznivý, sžíravý pocit hladu mě za celé dětství neopustil, provázel mě na každém kroku. Stále jsem si představovala, jak to provést, abych se po čtyřech nepozorovaně vkradla ke krmnému korytu a potají se nacpala bramborovými slupkami a kůrkami chleba. Jenže bych za to dostala výprask na holou – v lepším případě řemenem, v horším pohrabáčem. Pokaždé jsem usoudila, že se mi to nevyplatí. Na ukrutný hlad jsem si zvykla snáz než na nářez, který navíc znamenal ponížení.

Matka se cítila v nejzapadlejším koutě našeho údolí odříznutá od světa. Mohla chodit do vesnice Glatten, čtyři kilometry po lesní cestě podél řeky, ale co by si tam počala? Nakupovat nebylo co – a potravinových lístků na příděl poskrovnu – a na to, aby se jí lidé posmívali, úplně stačily neděle.

Dodnes mi zní v uších posměch, kterým nás ostatní vesničané vítali, kdykoli jsme jako vychrtlí chudí zemědělci šli do kostela v prošoupaných, provizorně sláтанých poválečných hadrech – netečný otec, matka s obličejem skrytým pod černým kloboukem a bosé děti.

3

Z předsíně jsem zaslechla kroky. Zvědavě jsem slídila na chodbě. Že by „J. Brunsová“? Snad bude nová spolubydlicí příjemná! Zahlédla jsem nablýskané polobotky, které se odrážely od lesklého linolea, a pomyslela si: To přece není žena! Štíhlý, vysoký muž s krátkými tmavohnědými vlasy, v džínách a kožené bundě držel v ruce poloprázdnou cestovní kabelu a před sousedními dveřmi se zastavil.

Pátravě se rozhlížel. Působil jako všichni lidé, kteří vstoupili na neznámou půdu: nerozhodně a trochu rozpačitě.

„Ano, zde jste správně, pane Brunsi,“ přispěchala noční sestra ve vrzajících gumových přezůvkách a otevřela dveře. „Prosím, pane Brunsi. Doufám, že se vám bude pokoj líbit!“

„Ano, děkuji!“ odpověděl neznámý uklidňujícím tónem. „Je velmi pěkný a čistý.“ Zdálo se, že je nenáročný, neboť naše pokojíky nebyly žádná luxusní apartmá. Praktické, čtvercové, bílé a sterilní, ale hlavně že byly tiché. Tady na okraji lesa doslova lišky dávaly dobrou noc a nejbližší velkoměsto s kolonami aut, zvonivými tramvajemi, křiklavými neonovými reklamami a uštváním davem lidí bylo na hony vzdálené. Stejně tak můj Reutlingen. Krátce se mi zastesklo po synech. Ale Bernd s Thomasem byli u mé kamarádky Gitty a jejího muže Waltera v nejlepší rukou. Věděla jsem, že to tady musím přetrpět, abych se zotavila, protože jinak bych se dříve nebo později složila znova.

„Snad vám nevadí, že zde budete obklopen samými ženami,“ pokračovala sestra a přitom hlučně otvírala okno. Až do mého pokoje pronikl chladný, čistý noční vzduch. „Mužský blok lázeňských hostů se přes vánoční svátky opravuje.“

„To je mi jedno.“ Muž hodil kufr na postel a dlouhými kroky přecházel sem a tam. Nejspíš si vybaloval svých pět švestek. Představovala jsem si, jak si pokládá knihu na noční stolek, holicí potřeby na skleněnou poličku nad umyvadlem a větší koženou bundu na dřevěné ramínko ve skříni.

„Když budete něco potřebovat, jednoduše zazvoňte!“ Nato se zdravotnice vrátila do sesterny a chystala nám tablety a dietní jídelníček.

Žuchla jsem sebou na postel. Aha, takže mužský! Je to dobře, nebo špatně? Milejší by mi byla přítelkyně, se kterou bych mohla po večerech sedávat na posteli a povídat si. Poprvé jsem si musela zvykat, že je na našem patře cizí osoba. Neměla bych mu donést malou adventní výzdobu, kterou jsem udělala pro domnělou novou sousedku? Červenou svíčku na jedlových větvičkách, ozdobených červenou stužkou a sádrovým andělíčkem? Najednou mi připadala kýčovitá.

Okno se zavřelo a vzápětí se rozhostilo ticho.

Žužlala jsem si nehet na palci. Vlastně byl právě čas na tajnou večerní cigaretu.

„J. Bruns“ se jistě již uložil k spánku. Třeba se jmenuje Joachim či Jochen. Nebo J jako nějak „jinak“. Určitě ho zmohla únava z cesty. Koneckonců se zdá dost slabý. Všichni, kdo sem přicházeli, byli vyčerpaní a vyhořelí, prodělali těžkou nemoc nebo překonávali velké starosti a nesnáze.

Popadla jsem krabičku cigaret a mihla se kolem jeho pokoje. Škvírou pod jeho dveřmi bylo vidět slabé světlo. Útulná záře svíčky to zajisté nebyla.

Kuřárna se nacházela v odděleném koutě zimní zahrady. S povzdechem jsem se v ní svalila do křesla, potáhla kouř zhluboka do plic a oddávala se svým myšlenkám, až mi závan chladného vzduchu napověděl, že se otevřely dveře. Skrz cigaretový dým jsem poznala onoho J. Ostýchavě nakoukl dovnitř.

„Promiňte,“ omlouval se. „Nechtěl jsem vás vyrušit.“

Mě přece nerušil! Čím taky?

„Když si chcete zakouřit, je to jediný místo, kde se to smí,“ rozptýlila jsem jeho obavu. Protáhl se dveřmi a usmál se na mě. Dřepěla jsem v červeném županu vedle stojací lampy, kouřila a třásla se. Pažemi jsem si objímala kolena a přitahovala je k sobě, jako bych se před něčím chtěla chránit. A najednou jsem zase ucítila to svrbění.

„Já nekouřím, ale jestli vám to nevadí, na chvílku se tu zdržím.“

Podal mi ruku, studenou a suchou. „Jürgen Bruns. Právě jsem přijel z Gotinek.“

Takže Jürgen. Vypadal dobře, to se musí nechat: z útlého obličejce vykukovaly vážné šedé oči, nos měl rovný, ústa seriózní. Oblek by se dal označit jako „udržovaný“. Lehce voněl ostrou kolínskou vodou. Pravý opak hlučného frajera. V skrytu duše jsem si oddechla úlevou. Byl úplně jiný než Leo.

„Gerti Wolfová,“ představila jsem se. „Ale tady mi všichni říkají Wolfíková, protože se ke mně jméno Wolfová moc nehodí.“

Wolfová, to pasovalo k bývalému manželovi Leovi. On byl nebezpečný vlk a já ovce, kterou tehdy lapil do drápů a tesáků. Spojovalo nás už jen společné jméno. Náhle jsem si uvědomila, jak mi krk zalévá ruměncem. Bylo to víc než trapné! Co je velkému brunetovi s lesklou botou do mého jména a přezdívky? Aby si ještě nemyslel, že se mu vnucuji! Chvatně jsem se zahalila do nového obláčku kouře, aby mi neviděl do zaražené tváře. Ale k mé úlevě se jen usmál, až se mu na pravé líci objevil dolíček. Z křesla sebral batikovaný polštářek a posadil se: „Zřejmě jste houževnatá bytost, která se musela životem protloukat.“ Bůh ví, že se v tom nemýlil.

V létě, kdy mi bylo pět, jsme my holky seděly na plně naloženém žebříňáku, který vrzal po hrbolaté lesní cestě. Do opálených nohou hubených jako sirky nás píchala skromná úroda z políček kus za vsí, která měl otec v pronájmu. Byla

nejneúrodnější, nejstrmější a nejkamenitější v širokém okolí, a proto si je otec vůbec mohl dovolit. Naše kráva Liesel vlekla náklad po kamenité cestě a přes kořeny a funěla. Otec seděl zkroucený vpředu na kozlíku; asi upadl do mikrospánku. Byl neustále tak unavený, že usínal i vstoje, a jak se mu matka posmívala, dokonce i za chůze. Když zavřel velké skelné oči, vypadal jako starý sukovitý strom. Matka kráčela s klackem v ruce vedle krávy, a kdykoli Liesel zpomalila, švihala ji přes zadek ulepený blátem a kravinci. Potom kráva mrskla ocasem a do okolí se rozlétlo hejno třpytivých bzučivek.

Na okraji cesty se kývaly břízy a trnky. Mžourala jsem do slunce a lačně nasávala letní den. Ptáci rozpustile cvrlikali, ledová voda v potoce se hnala údolím dolů a snažila se je bubláním přehlušit. Svaly a klouby mě z práce na poli bolely, protože jsme vstávali ve čtyři hodiny ráno a rovnou vyrazili na políčka úzká a dlouhá jako nudle. Nepřehlédli a nevynechali jsme ani stébélko, scvrklé jablíčko, trnku a zablácenou mrkev. Cpali jsme se kopřivami a bobulemi a v poledne okoralým chlebem namočeným do vody a cumlali nakyslé kůrky, až chutnaly docela sladce. Mezitím jsme měly se sestrou slabounké ručičky podrápané, kolena krvavá, prstíky samý puchýř a ramena spálená, přesto jsme si užívaly báječný čas: směly jsme odpočívat, byť jen půl hodiny při zpáteční cestě.

„Gottliebe! Probud' se! Sme na rozcestí! Tý potvoře se nechce nahoru!“

Matka štouchla otce klackem do boku, ten se vylekal a přitáhl opratě. Rovně vedla cesta do dalšího údolí, doprava nahoru do naší chudinské osady.

„Prrr, Liesel, stůj!“ V tu ránu se žebříňák zastavil a i já se sestrou jsme byly vytrženy z denního snění. Na tom místě jsme pokaždé musely seskočit a tlačit.

Otec slezl a belhal se kolem vozu, aby nám pomohl dolů. Nejdřív byla na řadě devítiletá sestra Siegelinde. Zvedla se

a skočila otci do otevřené náruče. Býval to jeden z mála okamžiků v našem dětství, kdy se něco takového dělo. I já jsem vstala a přešla na zadní konec vozu, abych se také vrhla tátovi do náruče, jenže vtom kráva znenadání trhla za postroj. Ještě dnes slyším, jak oj skřípe, a mám před očima, jak se víří prach: Letěla jsem vzduchem jako šíp a přistála po hlavě na kamení. V tu ránu jsem ztratila vědomí. Liesel se splašila, uháněla s vozem cestou necestou a otec ji pronásledoval ve snaze zabránit dalšímu neštěstí.

Matka mě musela omráčenou nést až domů. Přitom netušila, jestli jsem živá, nebo mrtvá. V osadě od kamenolomu byli zvědavci vyložení v oknech nebo se nakláněli přes ploty:

„Tak co, Karoline? Vomdlela?“

„No jo, doktora v Glattenu nemáme!“

„Nejlepší bude, dyž ji položíš do postele. Však vona přide k sobě!“

„Kolik jí teď je? Pět? Než se vdá, tak se jí to zahojí.“

Žádný soused matce nepomohl. Nikdo se nenabídl, že nás odveze do nejbližší nemocnice. Všichni jen čuměli a nešetřili moudrými radami.

„Příští úterý do našeho zapomenutého údolí zase přijede zdravotní sestra. Pošleme ji za tebou.“

„Pozejtří sníš do polí, už to vůbec nebolí!“

„Buď ráda, aspoň máš vo jednoho jedlíka míň!“

„To máš z toho, že necháváš haranty, ať se vozej na žebříňáku! Maj přece nohy, tak můžou šlapat po svejch!“

Za takového posměchu matka konečně dorazila vyčerpaná do našeho obydlí a uložila mě do postýlky. I v pěti letech jsem totiž byla tak malá, že jsem se do ní pořád vešla. V bezvědomí jsem ležela tři dny a rodiče zakoušeli nepopsatelný strach. Pak se dostavila zdravotní sestra.

„Jestli se neprobrala ani po třech dnech, tak umře,“ zatvářila se znalecky a zamíchala si cukr do kávy.

„A kdyby... přece?“ Panika sevřela matce hrdlo.

„Tak jí dejte něco sníst!“ Ošetřovatelka nad tím kroutila hlavou: Jak může být někdo tak zanedbný? Když spratek procitne z bezvědomí, má samozřejmě hlad.

Nakonec jsem se opravdu probudila a zírala skrz zelené mřížové tyče v rodičovské ložnici.

Byl to jediný moment, kdy jsem se setkala s tím, že se všichni objímají. Vyskočili, běželi do kuchyně, matka v široké flanelové noční košili, otec ve vroubkovaném nátělníku, a nachystali mi slavnostní hostinu: moučnou polévku s rozinkami. Dodnes v nose cítím vůni sladkého mléka smíšenou se zápachem potu.

Sotva mi splaskla obrovská boule na zátylku, musela jsem s našimi hned zase na pole. Nastalo krátké období žní, potom první podzimní bouřka lomcovala větvemi našich ovocných stromů – a už stála přede dveřmi nelítostná dlouhá zima, kdy nebylo co sklízet.

Samozřejmě jsem se už nesměla vozit na žebříňáku a ani jsem o to nestála. Dodnes trpím strachem z výšek, a když mám nastoupit do letadla, vyvstává mi na čele studený pot.

„A musela jste někdy?“

Jürgen Bruns se mírně předklonil a podíval se mi do tváře. Mezitím jsem stačila vykouřit ještě tři cigarety a třesoucími se prsty zamáčkla v popelníku poslední oharek.

Jak dlouho jsme tam takhle seděli? Určitě už byla půlnoc.

„Ano,“ pokusila jsem se o bezstarostný smích, „ovšemže.“ Hned napoprvé se dokonce jednalo o dálkový let z Kapského Města do Frankfurtu, a sice s falešnými doklady. V rámci útěku. Šlo o panický, bezhlavý útěk se syny ze země, v níž jsem neměla žádná práva; ze země, kde jsem žila ve smrtelném nebezpečí a kde na mě číhal nejhorší nepřítel: Leo Wolf, otec mých dětí a můj tehdejší manžel.

Nebyla jsem si jistá, zda a kdy to všechno Brunsovi vyprávět. Ale ihned jsem postřehla, že je dobrý posluchač, který

s mým osudem upřímně soucítí. Zaplavovalo mě příjemné teplo. Já, která se pokaždé rozklepala, sotva teplota klesla pod dvacet pět stupňů, a sahala po ohřívací láhvi, abych vůbec dokázala usnout; já, která nevážila ani padesát kilo a na spalování neměla ani gram tuku, náruživá kuřačka, jež se jinak nedovedla uklidnit, v přítomnosti tohoto muže nemrzla.

Hned zkraje si získal mou důvěru. Vykládala jsem mu o svém krušném dětství, dřině na poli a neustálém hladu.

„Proto jste dodnes hubená?“

Ustaraně si mě prohlížel, až se mi zase vlil do tváře ruměnc.

„Já jsem byla celej život za groš kudla,“ vysvětlila jsem mu rozpačitě. Kdyby ne už předtím, tak teď si musel všimnout, že prakticky nemám ňadra. Na takový luxus, jako jsou kulatá ženská prsa, mé tělo prostě nemělo z čeho brát. Mohla jsem být ráda, že jsem vyrostla do výšky 157 centimetrů. Chlapecký vzhled ještě zdůrazňovaly krátké černé vlasy. Bylo mi jasné, že o mě brzy ztratí zájem.

„Už je dávno po půlnoci.“ Jürgen Bruns se zvedl a natáhl dlouhé údy. „Děkuji, že jste mi toho o sobě hned první večer tolik pověděla.“

„Snad jsem vás nenudila. Po dlouhý cestě musíte bejt k smrti unavenej!“

„To je pravda,“ poznamenal s úsměvem a podržel mi dveře. „A musím poctivě přiznat, že mě zklamalo, když jsem zjistil, že v pokoji není televize. Ale teď...“ Galantně mě nechal jít napřed a zhasl v kuřárně světlo. „... mohu konstatovat, že první večer byl díky vám poutavější, než bych se odvážil doufat!“

„Vy si ze mě utahujete.“ Tmavou chodbou jsem vedle něj kráčela se zrudlýma ušima.

„Prakticky by to bylo snadné,“ uznal s úšklebkem. „Ale to bych si nikdy nedovolil.“

Ve vrátnici seděla noční sestra shrbená nad křížovkou. Jak se zdálo, vůbec si nás nevšimla. Pociťala jsem špetku

zakázaného ovoce, nočního dobrodružství. Třeba raději nic vidět nechtěla. Pacientům dopřávala známosti, a možná mi ten flirtík dokonce přála.

„Zato vy jste mi na sebe neprozradil lautr nic,“ zašepkala jsem téměř provinile, když jsme se zastavili před jeho dveřmi.

„Na to ještě budeme mít říu času.“ Lehce se dotkl mé ruky. „Dobrou noc, milá paní Wolfíčková.“

Nato zmizel ve svém pokoji.

Já jsem vzkouzla do svého. Stoupla jsem si před zrcadlo nad umývadlem a pozorovala se očima, jakýma mě musel vidět on. Bez debat jsem byla vychrtlá. V životě ho nemůžu ničím zaujmout. Potřásla jsem hlavou a odebrala se do postele.

V ní jsem přiložila ucho ke zdi a poslouchala. Spí už? Nebo si ještě čte? Je myšlenkami ještě u mě? Anebo dumá, jak se mi v příštích dnech vyhýbat? Klidně by se mohl vymluvit, že mu vadí cigaretový kouř. Že by si rád vyměnil pokoj. Že potřebuje klid. Přitom bych si nic nepřála víc než mu smět dál vyprávět o svém životě.

4

Sestra spala dlouho sama v chladné komoře pod schody, kde se také skladovaly veškeré zásoby. Až když mi bylo pět let, směla jsem opustit slamník v dětské postýlce a sdílet s ní úzkou palandu. Škubaly jsme každá za jeden okraj tenké vlněné deky, protože nám oběma nestačila. Přesto jsem se vedle ní cítila v bezpečí. V regálech leželo sušené ovoce a sklenice se zavařeninami z červeného rybízu a angreštů z keřů v naší zahrádce, ovšem neslazených, neboť cukr byl po válce nedostatkové zboží. Proto bývala marmeláda potažena vrstvou plísňe, což nás neodrazovalo od toho, abychom ji jedly. Matka tam schovávala i několik plechovek se sušeným masem na zvláštní příležitosti, jako byla návštěva farářova či zdravotní sestry. Rovněž jablečný mošt vlastní výroby v pár ulepených lahvích, na něž stále sedaly mouchy, byl určen do foroty. Nikdy v životě bychom se neodvážily nic z toho mlsat. Jednou za týden jsme dostávaly skleničku moštu, a sice v neděli ráno před mší. Matka zřejmě doufala, že nám po něm zčervenají tváře a budeme vypadat zdravě.

Ve spízi to zapáchalo hnilobou a zamřížovaným oknem bylo vidět cár mraku a pár smrkových větví, které se ohýbaly ve větru. Od šesti hodin ráno kolem rachotily nákladní vozy, vířily písek a bláto a náš domeček zahalovaly do žlutavého mračna prachu, což nás nutilo ke kašli. Cestou tam jezdily nákladňáky prázdné, ale do kopce kvílely na dvojku. Na zpáteční cestě bývaly plně naložené kamením a šterkem.

Sestra mě musela před školou odvést do školky, protože jsem byla o čtyři roky mladší než ona. V sedmi letech mě coby čtyřletou vláčela brzy ráno po temné lesní cestě

do vesnice. Matka se mě potřebovala zbavit, a pokud jsme nevypadly z domu o půl sedmé, vyhnala nás bez milosti ven. Školka byla evangelická, sestřina škola zase přísně katolická. Učitelka jí tam každé ráno před celou třídou nařezala za to, že mě odvedla do školky bezbožníků. Musela žákům ukazovat správnou cestu. Kdyby to chtěl zkoušet každý, byl by z nás brzy národ pohanů. A tak měla sestra ráno co ráno na vybranou: Buďto dostat od mámy pohrabáčem, kdyby se mě, otravnou přítěží, zdráhala doprovodit, nebo schytat od učitelky deset ran pravitkem přes dlaň. Spolužáci museli nahlas počítat. Opovržení asociálními pohany z osady od kamenolomu tak rezonovalo mnoha hlasy. Koneckonců mnoho dětí bohatých sedláků bylo ještě výsledkem nacistické výchovy: tvrdé jako žula, blbě jako troky.

Ve čtyřech letech jsem pochopila, že unikat bití a posměchu je otázka taktiky. Prosila jsem sestru, ať mě prostě nechá čekat na osamělém místě dole u potoka, dokud jí neskončí škola, a po ní mě odtamtud odvede domů. Matce jsem pak vykládala, jak jsme si ve školce hráli a zpívali. Takhle jsme předcházely výpraskům dva roky.

Den za dnem jsem vysedávala čtyři hodiny na kameni a koukala, jak se mění proud Glattu. Házela jsem do něj oblázky a nechávala plynout svou dětskou fantazii spolu s vlnami. Stěží existuje na světě jiné dítě, které si tolik povídalo s potokem a mělo za přátele tolik kamínků.

„Copak je? Vy nejdete na zimní procházku?“ Jürgen Bruns zaklepal na dveře mého pokoje a nyní se opíral o jejich rám, připravený k odchodu. Na hlavě mu seděla kožešinová čepice a v ruku držel kožené rukavice.

„Bohužel ne. Ještě nesmím.“ V tlustých ponožkách a teplácích jsem v tureckém sedu na posteli poslouchala hudbu.

„Nesmíte? Byla jste snad zlobivá holčička?“ Díval se na mě šelmovsky a v koutcích úst mu pobaveně cukalo. „A já

se moc těšil na pokračování vašeho životopisu! Co si teď v téhle pustině bez vás počnu?“

Znova jsem pocítila to šimrání. „Profesor Lenz říká, že jsem ještě příliš slabá.“

„Jste příliš slabá na to..., abyste se šla projít?“ Zaraženě si sundal čepici, protože mu zjevně bylo horko.

„No jo, je to dva tejdny, co jsem vomdlela...“ Rozpačitě jsem zírala na měkký růžový kobereček před postelí.

„Tak teď musím přibrat na určitou váhu, říká profesor. Jinak si mě nemůže vzít na triko,“ konstatovala jsem pisklavým hlasem.

„A přitom kouříte jako tovární komín!“ Bruns plácal koženými rukavicemi do dlaně, jako by mě jimi chtěl vypleskat.

„Je to moje jediná neřest, čestný slovo!“ Sklopila jsem zrak a pokusila se o šibalský úsměv. „Bez nikotinu bych své životní krize nepřekonávala.“

„Potřebujete něco úplně jiného než uklidňující látky.“ Postoupil o krok a rázem se ocitl v mém pokoji. Pohled mu spočinul na mém amatérském vánočním výtvoru.

„To je rozkošné! Vaše práce?“ Dlouhými, štíhlými prsty po něm sáhl, otáčel ho v ruce a obdivoval.

„No, vlastně...“ Polkla jsem nasucho. „Vlastně jsem ho udělala pro vás.“

Opět jsem se rozpaky začervenala a měla nutkavou potřebu si zakouřit.

„Pro mě?“ Celý nespůj si ukázal na prsa. „Čím jsem si to zasloužil? Totiž, mně ještě nikdo nic vlastnoručně neudělal – a tohle je... zkrátka dokonalé!“

Kousla jsem se do spodního rtu. Nesmí se dovědět, že jsem to stvořila už před jeho příjezdem pro příští sousedku, místo níž tu je nyní on.

„Chtěla jsem vám udělat radost,“ pronesla jsem tiše.

„To se vám povedlo. A jakou!“ Sehnul se ke mně a hřbetem ruky mě pohladil po tváři. „Tak já se teď půjdu projít sám do lesa. A budu přitom myslet na vás.“

Otočil se a zavřel za sebou. Zamžikala jsem směrem ke stolu. Dárek! Zapomněl si tu dárek! Co to má znamenat? Prázdná slova? Nebo mu to má posloužit jako záminka, aby se mohl vrátit?

Svalila jsem se na záda na postel a zavřela oči.

Vánoce v mém dětství: Nastrojená nejlépe, jak to jen šlo, se matka se Sieglinde a mnou trmácela do školky na vánoční oslavu. Přišel tam mezi nás Mikuláš s bílým plnovousem, nahánějící hrůzu, v doprovodu krásných andělů v bílých řízách a se zlatými křídly. Pro každého z nás měl dáreček, který tajuplně lovil z pytle.

Držela jsem se máminy sukně a až pak jsem se odvážila se svěřenou hlavou udělat dva kroky dopředu a dárek převzít.

Byly to citlivě naaranžované vánoční motivy: červená svíčka, dvě zelené větvičky a malinkaté dřevěné figurky. Směla jsem si to nechat! Byly to moje první hračky. Připadala jsem si jako v pohádce. Seděli jsme v kruhu a za doprovodu kytary pěli překrásné koledy o klidu a radosti, zvony vých rolničkách a Ježíškovi. Uprostřed místnosti stál velký vánoční stromek s barevnými koulemi, svíčkami a jiskřivými prskavkami. Zírali jsme na něj s úžasem rozzářenýma očima. Pod stromkem stál důmyslně osvětlený betlém s jesličkami, nad ním blikala hvězda a umně vyšperkované postavičky se klaněly Jezulátku. Najednou jsem si uvědomila, že tenhle Ježíšek je stejně chudý jako my. Ani on neměl co na sebe, a přestože mrzlo, drobounké nožičky měl bosé. Pravděpodobně by měl větší radost z hřejivé deky a punčošek než ze zlata, kadidla a myrhy. Jinak jsem se hodně zajímala o velikánské talíře s cukrovím a čokoládou: Laskominy byly ozdobené cukrovou polevou, vedle byly narovnané šťavnaté mandarinky, ořechy a lesklá, buclatá jablíčka. Nemohla jsem uvěřit, že si na ně smím sáhnout. Každé dítě dostalo sáček na šňůrce a mohlo si ho odnést domů naplněný voňavými

skořicovými hvězdičkami, vanilkovými rohlíčky, ořechy a mandarinkami. Já jsem si ten svůj střežila jako poklad a každou chvíli do něj se zavřenýma očima strkala nos. V ráji to musí vonět božsky, pomyslela jsem si. Jenže jak se do něj dostat? Kvůli tomu, že Eva ze zvědavosti a nezbednosti utrhla zakázané jablko, musíme všichni žít v pozemském slzavém údolí, lopotit se, mrznout, hladovět a strádat. Občas jsem se na tu Evu fakt dost zlobila. Jak to, že jí to jablko nikdo nesebral z ruky a nenařezal jí pohrabáčem na zadek? Zůstali bychom mnohého zla ušetřeni.

Tenkrát jsme naléhaly na otce, aby nám takové Vánoce udělal i doma: „Milej tatínku, aspoň malinkatou oslavu. Prosím, prosím! Jenom pár svíček a třeba koledu, dřevěný figurky a stromeček. Tatínku, prosím, stromeček!“

„Pro samý stromy nevidíte les!“

„Mami, prosím, aspoň pár domácích malejch sušenek.“

„A kde mám asi vzít prachy na suroviny? Máslo a vajíčka bysme si mohli utrhnout od huby, ale máš páru, kolik stojí mouka, cukr a prášek do pečiva?“

Ne. Věděly jsme jenom to, že jiné děti to všechno mají, kdežto my ne.

Otec se unaveně usadil v modrém pracovním oděvu za stůl. Jakmile však uviděl naše poklady, jeho kamenný výraz ožil. V udřených, mozolnatých rukou obracel figurky sem a tam a zahleděl se do dálky. Rok nato jsme nevěřily vlastním očím: Ve světnici visel od stropu vánoční stromeček a pod ním stála stará krabice od pomerančů, kterou vlastnoručně proměnil v betlém. Postavičky vyřezané ze dřeva představovaly Pannu Marii, Josefa a Jezulátko. Necháपालy jsme, že Ježíšek zavítal i k nám, do chudinské osady, do předposledního domku v zapomenutém údolí. Klečely jsme před tím zázrakem s údivem a modlily se. Po Vánocích všechna ta nádhera jako mávnutím kouzelného proutku zmizela, ale každý rok se k nám 24. prosince spolehlivě vracela. A pokaždé ještě rozkvetla: přibývaly postavičky pastýřů,

Ježíšek dostal do jesliček slámu a droboučkou přikrývku. Panna Maria byla oblečená do modrého roucha, Josef kouřil dýmku, z kaštanů vyrostly ovečky a stěny krabice od pomerančů byly polepené zbytky tapet. Nechyběla ani kuchyň s píčkou, pánvičkami, hrnci a mísami. Mohly jsme tak Ježíškovi uvařit polévku z drobků chleba a vody. Nejen betlémem otec dokázal, že má také dobré srdce.

Když jsem chodila do druhé třídy, učitelka nám zadala za domácí úkol slepit z kousků barevného papíru taškáře Enšpíglu. Pochopitelně jsme to mohli udělat i ze starých novin. V kadibudce na dvoře jsme jich měli dost. Také se dal koupit krásný lakovaný barevný papír – za dvacet feníků byl k mání sešít se šesti různobarevnými listy. Stačilo na něj z rubu plivnout, a kousek papíru se přilepil tam, kde jste ho potřebovali. Já jsem strašně moc toužila mít jednou to co ostatní děti!

Proto jsem se po škole potají vkradla do kuchyně a třesoucími se prsty otevřela zásuvku, ve které si otec schovával měďáky na víkendové pivo. V sobotu večer si ve vesnické hospodě dopřával jediné pivo za týden. Vždycky sedával stranou, neboť nezapadal do společnosti, nicméně ho tam trpěli. Na to jedno pivo se pokaždé těšil celý týden.

Chvatně jsem se rozhlédla a ujistila se, že matka má ještě práci ve chlévě a otec se dosud nevrátil z továrny. Popadla jsem drobné do špinavé ručky a pelášila zpátky do vsi, seč mi nohy stačily. V papírnictví jsem si koupila ten nádherný sešitek s barevnými listy papíru. Umínila jsem si, že ze stovek pečlivě natrhaných kousíčků papíru všech možných barev slepím nejhezčího Tilla Enšpíglu z naší třídy. Konečně bych si tím zajistila dvojku, učitelčin úsměv, a možná dokonce matčinu pochvalu!

Vzrušeně jsem přišla ten den domů již podruhé. Otec se hrbil nad polévkou, lámal si do ní starý chleba a srkal ji. Důvěřivě jsem se mu pochlubila sešitem s barevným papírem a hrdě mu listovala před očima: žlutá, oranžová, červená, zelená, modrá a černá. Napadlo mě, že třeba něco zbude na tapetu na náš betlém!